

Şirməmməd Nəzərli

XALÇANIN SÌRRÌ

(HEKAYƏ)

Nərgizə Samir akız idilər. Büyük şəhərin böyük evlərinin birində yaşayırırdılar. Baci-qardaş dərsərləri hazırlayıandan sonra həyətə oynamadı - xoşyarlıdılar. Aşırı işdən galonəndən sonra isə aila evin artırmasında çox süfrəsi atrafına yüksər, şəhərə, danızə tamaşa edərdi. Buradan şəhərin danızə baxan tərəfi ovuc iki kimi aydın görünürdü. Aşxamlar rəngbarəng işşərlər sayırdı, reklam yazıları yanın-söndürdü.

Bela aşşamları birində atı figurlu lampaları göstərib uşaqlarını dedi:

- Ora baxın, xalça naxışına oxşatmaq istəyiblər. Amma bimiz xalçalar, palazlar, zilişlər, kılımlar hərəkəti soyuq lampalar hərə...

Nərgizə da, Samir de yaxşı bilsərlər ki, ata "bunlara" deməkə şəhəri pişmək fikridən deyil. Sadəcə olaraq, yəni da bir bəhano ilə anasının, bacısının, nəri Nərgizə Samirin nənəsinin və bisisinin hərbi xalçığın olduğunu xatırlamadı istəyir. Yəni eyham vurur ki, uşaqlar nənənin al işləri ilə az maraqlanırlar, ona kömək etmir, bixlər si türmurat.

Son vaxtlar isə, doğrudan da, nənənin və bixinin bəzəklər xalçalarını tez-tez söhbət salırdı. Amma uşaqlar heç vaxt atanın nəna haqqında bu cür həyəcanın danışığını görməmişdirlər. Ata gözərləri naxışoxşar lampalarından çıxmayıb dedi:

- Ananım indi bir arzusu var: navaları havas gəstərənlər və ona səri xalça toxumadıq kömək etsinlər.

Söhbətin bu yerində Nərgiz özünü saxlaya bilmədi. Maraqla soruşdu:

- Səri xalç? Ata, axta xalçalardı, uçan xalçalardır... - bunların hamisi yalnız nağıllarda olur. İndi texnika asıdır...

Samir gözərlərin həyətən çəkib ataya yaxın geldi:

- Necə yani səri xalç? Yəni indi elə xalçə olub? Bu ki ofşənədir, nağıldır.

Ata gülümşəyib tamkinə:

- Ananım xalçalarının sözü-söhbəti çox yerlərdə gedib, - dedi. - Amma indi o, sizin köməyinizdən xırıxa toxumadıq istəyir. Əvvəl kəndə gedəndə qoyun-uzu ilə oynayırındı, çəmənlilikdə atılıb-düşürdü, çayda çimirdiz... na bilim, keçi kimi ağclaraca dırımdızzı. Anan da deyirdi ki, oğul, işin olmasın, dayma onlara, qoy oynasınlar, yaziq balınlara şəhərdə nəgörür ki? Ela ki aza böyüdürlər, ağılları bir gey kaşı, üzərlə mano yanaşib xalçanın dilində danışmaq istəyərlər. Bizişlərdən hərəkətənən hanaya bigana olmayıb. Navalarının da maraq göstərmək vaxtına çox qalmayıb. Bax, onda xırıxa toxuyacağım. İndiya qdar toxuduqların

isə elə - belə olub. Haa, belə deyir anam... Çalışın nananız zannında yanılması.

Baci-qardaş mənəli-mənəli baxışdır. Yani ata zarafat eləmür, ciddi sözdür. Gör ha, san demə, nənəmizin bibi ilə, bibistə toxuduğu neçə-neçə xalçə - "xalça - "elə-bələ" imiş. Haqqında qox yerlərdə yazılmış bu işlərin hər biri onun ürəyindən deyilmiş. Biziş köməyinizdə sırılxalça toxumadı istəyir. Ata da, uşaqlar da bir xalça sudsular. Artırımdan howadıxlardı. May aylı olsa da, aşşamlar hərəkət keçirdi. Hazin külək səyəldürən tərəyarpalı nazik budaglişları tərəfdirdi. Yasamanlırin atri binanın sonuncu mərtəbəsindən bəlli duyluyordu. Maşın axını, signal solşaları olmasayı, yaşın quşları, cübüökəklärin səsini da eşitmək olardı. Amma yox, nohng maşınları qara tüstüsü, nərtilit quşları elə ürkütmişmişdi ki, onlar arxayına oxusunlar. Kond isə başqa alındırdı. Kond təkə adamların yox, heyvənlərin və quşların, otların və çiçəklərin, həşəratların da moskanıdır.

Nərgizə gözərləri qarşısında nanasi canlandı. O, dirsi qırışmış, cedar-cadar olmuş barmaqları ilmələrin arasındada elə maharbat oynadırdı, rəngli ipar bir-birinə elə cold dolanırdı ki... Hərdən bibi ilə dansır, toxuya-toxuya qaribə adılar deyirdi. İslimi, yelon, kirkit, kirs, kürük, hörük, cın... Heyf, heç birinə manasını bilmir. Kas nanadan sorusayıd! Samir kandaki dostlarını yada saldı. Onları daq düşündə, meşədə onyadığını xatırladı. Qoriso qoxuslu olmurmış meşənidir. Hündür, yaşı ağacların altına tökülmüş xazollar curlyub türməşə-xoşmaza iyə virdi. Sən xarşığı budaglişları baş-başla verdirdi yerdən gına şüaları yol təpib boyulanlar va tez də yox olurdı: budaglişları hərəkət asıldırdı. Yeni dostları oynasınlar, ora-bura baş vurub vuruxsalar da, bir de göründür ki, qoşa göz arşanda xeyli giləməyə, ot, ağac kökü topayıb eva gatıldırlar. Samir bər dəfa maraqlanırdı. Uşaqlar mat-maştal onun üzünə baxıdlar. Yəni "belə xırda şəyər də başa düşürmər?" Sonra sakitko dedilər.

- Xalça üçündür. Samir, ipari boyamaqdan ötürüdür.

Samir dəha heç nə demədi, bu söhbətin üstünləri bir də qayıtmadı, əksinə, özü də onlara qoşulub xeyli itbirnə, ağac qabığını, cürbəcür olar yığış nənəsilərini gotirdi. Amma onun bunları necə işlədəkləri baradə təsəvvür yox idi.

Başqaydan susub oturmuş və söhbətə maraqla qulaq asan ananın səsi uşaqları xayaldan ayrırdı: - Ha, "xalçaçı" dəstələr, soyuq dayor siza, keçin eva. Yaxşı oları ki, gündəmizləyi gotirib ataya göstərəsiz. Bir az da darsınzından dənəşin. Görüm balalarım beşinci sinfi da "əla" ilə qurtar-

caqlarmı! İmtahanı az qalib. Sağlıq olsun, elə ki imtahanlar qurtardı, yiğisə gedəcəyik konda. Nənəya, bibiyya bu il hamıññ kömək etməliyik.

Gündəlkölli stolun üstündə qoyan baci-qardaş avvolco qulqlarına inannadılar. Axa ana yayda heç vaxt məzuniyyət götürüb konda gedib mirdi. Getdiyi iki-yər gülükəl olurdu. O da şənbə-bazar və ya bayram giünlarında. İndi ananın fikrini baxın uşaqlar bir-birinin sözünü kəsəsən sorusular:

- Ana, son da gedəcəksən?

- Doğruđan?

- Ana, doğrudan xalça toxuyaçaqsan?

Gündəlikəyə xaxib razılıqlı gülmüşümən atı imzasını qoysdu, gözlüyinə xəbar uşaqları özüne toraf qıldı. Son səslə:

- Ay şeytan! Ay kələkəbzərl! Nə düşümüsü ananın üstünə? - dedi, - təkləməzis onu? Man səz göstərənən adam taklamayı!

Atanın qidulamasından qəphəqə çəkən uşaqlar fikirlərindən ki, görəsan, bordan-bira təmən kəfi niya duruldu! Gündəlkölli "5"lər görəmi? Yox, magar qiyatları hamisə "əla" olmayıb? Na isə...

Uşaqlar bir anlıq baxışdır. Gündəlköllərini götürüb yan otaga keçdi. Piçqapçı başlından. Uşaqlar qulaq verib ata-ananın dedikdiləri ayrı etmeye çalışırlar.

- Arvad qocalıb. Son yaxşı eliyib arada ona bas çıxırsın. Yunu tozlaşdırıb qurutmusan, yaxşıda qoymasıdır... - dedi.

- Özü da Samirin toplaşdırıb koki, qabiq və otlardan hazırladığımız rənglərlə... - Ana onurun sənədə gül də almışdır. Samir yenisi kənddən səz salmaq istəydi ki, ana özü başladı:

- Birinci rübdən sonra nanaya bas çıkmaya getmişdim, yadınmadı?

Uşaqlar bir ağızdan "bəli" dedilər və söhbətin ardını sabırıtsızlıq gözöldürdülər. Anaya elə gedik, ki "bəli" və sonra uşaqların üzündən "ha, sonra nə oldu?" suali da keçdi, amma onu dillərinə gatırmadılar. Bununla bəs, tamkinə özünə davam etdi:

- Bax, onda man qırxulmuş yunu yaxşıca daram, tamızladım...

Uşaqlar bu söhbəti qapının arasında eşitmİŞDILƏRDƏ, idin özünləri o yera qoymadılar, sabırla dinləyəndilər.

- Göy qurşağı kimi ipar işim-ışım işləydi. Nənə özü da deyir ki, xalça toxumaga heç vaxt bəla havası hazırlaymamışdır.

Nərgiz ağzın aqəb nəsə demək istəydi ki. Samir onu dümüştükləyə gəzirən aştırdı. Gündüz kəfədi söhbəti yadına salan Nərgiz sənəd çıxarmadı.

İndi ana gözərlərinə ataya zilləmədi, hiss olurdu ki, söhbəti o davam etdirəcək. Ela da olsu:

- Qışas belədir, - dedi, - nənə Azərbaycanın xəritəsinə xalçə saklında toxumadı istəyir. Deyir ki, bu işdə alımnıq savadlı balanın ona kömək etməlidirler. İndi nə etməliyik? Hər rayonumunən asas məşgüllyət növünün mülayyən edib, onu

- Olıññ! Onda biləcəklər ki, söhbətlərinə qu-laq asımışq.

- Bəs, bilməyə xarita nə masaladı?

- Sabri olsun, Nərgiz! - deyə Samir ötünə tacrübü, dünögörmüş kişişlər kimi aparmağın çələbi. Qasıqı dondurmaya səndi. Kürəyini səlin səykonacına sıxış qışşalarını qoymaşdır. Nərgiz sətinə də yeməyinə ara verdiyinə görə Samir sözinə davam etdi:

- Özün esidin ki, ana dedi: "Xaritanı onlara imtahanın sonu..." Demək bu aşşam malum olacaq. Biz isə har şeydən xəbərsiz kimi yalnız kənddən, nanaya, bibiyyə köməkəndən söhbət salımyıq. Bildin? Amma sonin heç biciyin yoxdur, qız ki qız!

- Özündən çıxmış! Başqa vaxt deyirsin ki, çıxılımsız qızlardan zəhnə gedir.

- İndi dediyim bicilik hiyləgərlik deyil, siyasetdir. Bu forqı başa düşürsan, ya yox?

- Yaxşı, yaxşı, sakit ol, təz ye, gedik eva. Hər halda, bu gün nəsə aydınlaşmalıdır.

Aşşam çay sıfırlaşdırıb, başlıdan doğrudan da, bazi seyərlər aydınlaşdı. Ata-ana işdan galon kimi uşaqların imtahanı qiyatları ilə maraqlanırdılar və hamisəki kimi onları tabrik etdilər. Ata onlara bəstə gül də almışdır. Samir yenisi kənddən səz salmaq istəydi ki, ana özü başladı:

- Birinci rübdən sonra nanaya bas çıkmaya getmişdim, yadınmadı?

Uşaqlar bir ağızdan "bəli" dedilər və söhbətin ardını sabırıtsızlıq gözöldürdülər. Anaya elə gedik, ki "bəli" və sonra uşaqların üzündən "ha, sonra nə oldu?" suali da keçdi, amma onu dillərinə gatırmadılar. Bununla bəs, tamkinə özünə davam etdi:

- Bax, onda man qırxulmuş yunu yaxşıca daram, tamızladım...

Uşaqlar bu söhbəti qapının arasında eşitmİŞDILƏRDƏ, idin özünləri o yera qoymadılar, sabırla dinləyəndilər.

- Göy qurşağı kimi ipar işim-ışım işləydi. Nənə özü da deyir ki, xalça toxumaga heç vaxt bəla havası hazırlaymamışdır.

Nərgiz ağzın aqəb nəsə demək istəydi ki. Samir onu dümüştükləyə gəzirən aştırdı. Gündüz kəfədi söhbəti yadına salan Nərgiz sənəd çıxarmadı.

İndi ana gözərlərinə ataya zilləmədi, hiss olurdu ki, söhbəti o davam etdirəcək. Ela da olsu:

- Qışas belədir, - dedi, - nənə Azərbaycanın xəritəsinə xalçə saklında toxumadı istəyir. Deyir ki, bu işdə alımnıq savadlı balanın ona kömək etməlidirler. İndi nə etməliyik? Hər rayonumunən asas məşgüllyət növünün mülayyən edib, onu

birca işare ile xaritada göstərməliyik. Daha doğrusu, elə bir daqiq, ranglı cızgi hazırlamalıq ki, ona baxa-baxa xərito-xalça toxumaq mümkün olsun.

- Baş, bu xalçanın sıri nədə olacaq? - Nargiz axı kıl, özünü saxlaya bilməyib soruşdu. Ana ciyinlərinə çökdü:

- Bax, nana orasını na oğluna deyib, na da mana. Deyir ki, xərito-xalça toxunandan sonra onun sıri özü açılacaq. Man da sizin kimi məraqla gözləyirəm, uşaqlar. Bu səhbi cəxəndən siza danışmaq istəyirdik. Ona gərə demirdik ki, dərslərinə mane olmayıq, ham da xalça işinə öünüzünə məraqə göstərəsiz.

Əkizlərinə qızılı ata-ananın üzünə zillənmişdi. Yox, görünür, onları xalça baradı, doğrudan da, heç ne bilmirdilər. Belə şəhərləşmələr da, göstərir ki, nana onları da çox nigarən qoyub. Qırba idi: nana novalarına da "uşaqlı" deyirdi, saçlarını da dəmşüş oğluna, galinina da. Onları sostəyində dayanırdı: "Ay uşaqlı, ay bala, bərə gəl gərək!" Samir indi bu sahəni gözü onına götərdi, onu gülümək tutdu. Ancaq özünü yüksəldi. Dedi:

- Xərito çətin deyil. Nargizla bunu bir həftəyə hazırlayıram.

- Sonra dərhal konda gedəcəyik? - Nargiz söyüdü. Ana razılıqla:

- Siz xərtona hazırlayın, - dedi. Amma rayonlann xüsusi nişanı üçün yer qoyma. Onları da daşıqlaşdırıcarak, siz çəkib bəs yerlərə yapısdıracaq. Bu müddət arzında man da mazuniyyət kəşfəzərəmə hazırlayaram.

- Baş, atanın mazuniyyəti? - Samir soruşdu.
- Ata artıq mazuniyyətdədir.

- "Uşrat" - uşaqlar bər səslə qışqırdılar.

İyun ayının sonuna xaxun xəvli xalçanın ilk naxşaları gördürü. Nana "Bismillah" deyib işə başlamışdı. Samir Nargizin sevinci yergə siğndırmış. Hanadən bir addım da qədimlər, nananın, bibinin, ananın allarına göz qoyurdular.

Nana Nargizə xovları salıq ilə daramağı öyrətmədi. Bibi üz iplərinin səxanda Samir havasında havadan yapsırdı. Baci-qardaş isə xovları iti qayıp ilə tələsmədən kəsirdi. Ata-ana da tez-tez kömək gəlir, nananı, bibinini yorulmağa qoyırmurdular. Ata hananı qurdugu birinci gün nana uşaqları çağırıb iləmələri onları vurdurmuşdu. Sonra da "mübədaradı!" deyib şüsa dəldən zəfəranları şərbət sütəz hamya paylaşımdı. Samir: "Ağzın şirin olsun, nana!" deyəndə, nana özünü saxlaya bilməyib gülmüşdi:

- Ay sanlin! dəlin qurban, manım şəhərlərə bəlmə! - deyib, Samirin o üzündən bəzindən

müssüd. İndi bütün ailənin diqqəti nana ilə bibi-nin yanında idi. Onlar hərdən dədaqaltı zümrütüə edir, bayatı oxuyurdular.

Bibi deyirdi:

*Ozizim, yüz il manı,
Xalıta düz il manı.
Vəfali dost yad olmanı,
Görəməsə yüz il manı.*

Nərgizin onun böyürünə qısqırdığını görən nana da ona gözəldi:

*İlməniz sanı yoxdu,
Örüşin sonu yoxdu.
Məst olarsan strindən,
Çıçaklı, canı yoxdu.*

Ata-ana bayatı səsindən gəlib yaxınlaşdırıldı. Nana da xalçayı dedi:

- Xal-xalçanın gözəlliyi toxuyanın ovqatından asıldı, bala. Ona görə hamunuz oxuyun, zümrütünə edin. İşləmiz qoy yüngül olsun, toxudüğümən xalça adamın üzünə gülsün, dil açıb danışın...

Ata ciyinlərinə çökdü:

- Na oxuyaq, ay ana? - soruşdu.
- Biy, necə yanın na oxuyaq? Bayatı oxusuna, a balal! O qadar xal-xalçalı bayatımız var ey...

Atma ata da, ana da həfiqəldi, elo bir bayatı yada sala bilmədiar.

Uşaqlar isə matdim-matdim baxırdılar. Nana yaxşı ki sükütu tez pozdu:

- Samir bala, bax, bu sonin bayatın:
*Bu qoym, abşar qoym,
Gaz, dolan, gərzəş, qoym.
Nəmənə sonin yunundan
Toxuyar forməş, qoym.*

- Nargiz, ciyarpəram, bunu da son yadında saxla:

*Əllərdə hərəqətlər,
Səçləri şərəqətlər.
Toxuyan qardəşlərə
Al-alçan gəbə, qızlar.*

Nana indi da ataya taraf döntüb dedi:

- San da, ay saqqalı ağrısın, galinimizə üz tutub bu bayatı oxuyarsın:

*Əlində hərəqət, ay qız,
Səçləri şərəqət, ay qız.
Toxu, sin vər olsun
Məmə bir gəbə, qızlar.*

Növbənin özüne çatdığını görən ana galib nananın yanında dizi üstə oturdu.

- San iş, qızım, bayatıha bu bayati ilə cavab verərsən:

*Yumuzları ağaram,
Ellərə nur saçaram.
Birçə məhələ versən,
Şah hanamı araram.*

Nana özünü sad, gülümşər göstərməya, elə hey övladlarını şənəndirməyə çalışıa da, üzündəki gizli kədər, nəsə bir nigarənlıq və toləşliklər heç kimin gözündən qaçırdı. Hərdən da dədaqaltı mizəndən "xalxalalar" deyip çıplayırdı. Amma heç kim ürək eləyib nənədən soruşturmudu ki, kima "xalxal" deyir.

... Avqustun axırları idi. Məzuniyyətlər başa çatmış ata-ana səhər getmişdilər. Yeni dərs ilmə bir-i ki qalmış onlar kəndə qalmışdılari ki, Samirla Nargizi ev aparsırdı. Ata-ana hanaya qayıtnı gatıracıq olaraq onlar xalçanın hanadan çıxarıcaqlar. Nana, doğrudan, onlara xaxınlaşdı yaşıq qız, bir məktub uzatdı. Ata evrəl heç na başa düşmədi. Taçċubla kağıza baxdı. Redaksiyadən qalmışdı. Ata məktub aqib oxudu. Yazılmışdı ki, xalçanın hanaya qayıtacağı günü bilən "Xalxa" jurnalı redaksiyasiñun amakəşdən kəndə galacəklər. Televiziyanın qəlilişkili gruppda onlara olacaq; bu marşımışı çıxacaqlar...

Xalçanın hanadan çıxmağı bir gün da langıldı. Saharı gün həyatı adamlı dolu idi. Məktubda yaxlan adamları barər paytaxtın iki nəfər xalça bilicisi deyilmişdi. Biliçlər deyildi ki, heç vaxt heç yerdə bura oxşar xalça görmiyiblər. Bu işi isə lap vaxtına düşüb. Bir ayan sonra paytaxtında ümündündə xalqaçlı sərgisi açılaq. Nana razılıq versa, xalçanı müənəyis üçün aparacaqlar. Nana kitabçı boyadı Qur'an gatırıb xalçanın üstündə tutdu. Dua etdən. Sual sual dəlincə yağındırdı. Nana xalçanın müvəqqəti olaraq paytaxt apanılmamasına razılıq verdi. Qonaqlar üz vursular da, özü onlara getmədi. Toka bunu dedi ki, yalnız təyyarə väzgalına qədə gedə bilar.

Xalçanın bürmələnən qalın aq beza bükülmüşdi. Müxtəxəssislər onu aldən yəri qoymurdular. Elə bili bir büləb qab id, yera düşüb sına biliardı.

Təyaryə meydəndən qeydiyyat pəncərası öündən təkildə etslər də, alımlar xalçanın yığı yerinə qoymulmasına razi olmadılar. Elə allarındən təyaryəra aparacaqları dedildi. Aynələndə nənədən soruşdur:

- Xalçanı toxuyan barədə soruşalar, nə deşək, nəcə desək ürəyinizi olar?

Nana belə sual gözəlmərdi. Ona görə da tutuldu. Bir qədər səsənən sonra dedi:

- Hey, nə lazmı deyil. Elə birçə bu bayatını desəz, kifayötür:

*Hamamda ziliidi,
All-ələvan gülfüddü.
Yerim-yurdun seriqsəz,
Azərbaycan elidi..*

ilə bütün məktoba yayıldı. İndi sirli xalçanın toxunuşundan kim xəbərdar idisə, payız tatilini gözləyirdi. Axi xalçanın sıri da onda açılacaqdı.

Nahayat, bir payız günün alyə yena kəndə geldi. Nana ilə biki onların yoluñu intizarla gözləyirmişlər. Görüşüb-öpüşdən, hal-shvel tutandan sonra hamə hanaya doqru teleldə. Ata hananın üstüñə örtülüñi iri pardonlu qaldırdı. İki göz istayırdı hanaya tamaşa eləsin. Bu, həqiqətən de, xarito - xalça idı, mübarək bir asar idı, ham da, daha gözəl adalar oyqamoq olardı nana ilə bikiñin zəhmətinə. Xeyli tamaşa edib tarifləyəndən sonra at-a-na da, uşaqlar da ebdə bildikləri ki, nana qayıtnı gatıracıq olaraq onlar xalçanın hanadan çıxarıcaqlar. Nana, doğrudan, onlara xaxınlaşdı yaşıq qız, bir məktub uzatdı. Ata evrəl heç na başa düşmədi. Taçċubla kağıza baxdı. Redaksiyadən qalmışdı. Ata məktub aqib oxudu. Yazılmışdı ki, xalçanın hanaya qayıtacağı günü bilən "Xalxa" jurnalı redaksiyasiñun amakəşdən kəndə galacəklər. Televiziyanın qəlilişkili gruppda onlara olacaq; bu marşımışı çıxacaqlar...

Xalçanın hanadan çıxmağı bir gün da langıldı.

Saharı gün həyatı adamlı dolu idi. Məktubda yaxlan adamları barər paytaxtın iki nəfər xalça bilicisi deyilmişdi. Biliçlər deyildi ki, heç vaxt heç yerdə bura oxşar xalça görmiyiblər. Bu işi isə lap vaxtına düşüb. Bir ayan sonra paytaxtında ümündündə xalqaçlı sərgisi açılaq. Nana razılıq versa, xalçanı müənəyis üçün aparacaqlar. Nana kitabçı boyadı Qur'an gatırıb xalçanın üstündə tutdu. Dua etdən. Sual sual dəlincə yağındırdı. Nana xalçanın müvəqqəti olaraq paytaxt apanılmamasına razılıq verdi. Qonaqlar üz vursular da, özü onlara getmədi. Toka bunu dedi ki, yalnız təyyarə väzgalına qədə gedə bilar.

Xalçanın bürmələnən qalın aq beza bükülmüşdi. Müxtəxəssislər onu aldən yəri qoymurdular. Elə bili bir büləb qab id, yera düşüb sına biliardı.

Təyaryə meydəndən qeydiyyat pəncərası öündən təkildə etslər də, alımlar xalçanın yığı yerinə qoymulmasına razi olmadılar. Elə allarındən təyaryəra aparacaqları dedildi. Aynələndə nənədən soruşdur:

- Xalçanı toxuyan barədə soruşalar, nə deşək, nəcə desək ürəyinizi olar?

Nana belə sual gözəlmərdi. Ona görə da tutuldu. Bir qədər səsənən sonra dedi:

- Hey, nə lazmı deyil. Elə birçə bu bayatını desəz, kifayötür:

*Hamamda ziliidi,
All-ələvan gülfüddü.
Yerim-yurdun seriqsəz,
Azərbaycan elidi..*

Alimlardan yaşlısı gözlüyünün şüşesini sila-sila güllişmişdi. Nonyaya dedi:

- Xalçanız soñara başlayır. O hala çok yerlərdə olacaq, çox alım onun sırrını açmaga çalışacaq. Balkı, özünüz sonotinizin sırrını bir-iki kalma ilə aşaqş, ha?

Nona na deyacısını bilmədi. Ötəra göz gəzdirdi. Hamı gözünü ona zilləmişdi. O, tüküt qası kimi shataya almışdı. Operator kamerasını işa salğından, xırıltı sükütu pozurdu. Bu anda Nərgizla Samir nəmeye yaxınlaşıp horası bir alından tutdu. Altdu-yuxarı nəmeye baxıldılar. Nərgiz dedi:

- Nonacan, elə hamı xalçanın sırrından danışır. Amma biz burada elə bir sər görmediyik axı...

Nərgizin sözü özünü bir qədər itirmiş nəmanı elə bil aylıdı. O, özüne toxatlıq verib dilləndi:

- Ha, olbat ki, na sırr ola bilər? Əslində ham xalçanın neçə ilması varsa, bir o qədar da sırrı var. Neçə rangi, naxşı olarsa, bir o qədar da iibrat olar. Amma bu sırlar xalçatuyuna da, onun el-əbasına da ballidi, bala. Eh, na deym, gorak ilmə olub ilmlərə calasanan, ariş olub argaca... Sözlə deyiləsi deyil, bala.

Təyyara yerindən tərəndi. Əvvəl yavas, sonra sürətlənəcə tərəndi. Geniş, hamar meydandan o başına çatanda ağır-ağır havaya qalxdı və somada nöqtəyə döndü.

Təyyara gözəndə itindən sonra nəna Samirlə Nərgizi kanara qəkib piçıldı: "Hamunuz körəyi ilə balaca bir "Azərbaycan" yarandı. Har şəhər və qəsəbonı göstərən şəhər isə Quran alifbasından bir hərf var ki, yalnız diqqət edəndə görürün. Xəritədə Bakıdan Xankändiyə qədər rayonlara göz qoysan, arab alifbası ilə "Allah, bizi qoru" sözülarını oxumaq olar. Qeydi xalça dünyaya nə qadağın dəlsər-dəlsər, "Azərbaycan" a kim istəyir tamah salsın - mənim hifz duan Yaradıman hamisə nazarında olacaq..."

Bu hadisədən çox keçmədi ki, ermənilər digər dövlətlərin köməyi ilə bir neçə il arzında Azərbaycan torpaqlarının bir hissəsinə işğal altında saxladılar. Artı boyaya-başa çatmış Samirlə Nərgiz yalnız onda anladılar ki, nəna sirlə xalça toxumaq üçün niya bi qədər tolosurmuş, nəyə hamını bir yero toplaşdırıv və niya işarəsini dodaqaltı elə hey "naxşaladalar!"...deyə piçildiyim. Dogrudan da, ölkəmizə sonradan köçüb galmış və qonşuluqluda maskon salmış ermənilərə nənədən yaxşı kim tənya bildi ki?

AZƏRBAYCANIN TARİXİ XALÇAÇILIQ məntəqələri

AZƏR-İLMƏ